

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

URGANCH DAVLAT UNIVERSITETI

«TASDIQLAYMAN»
Urganch davlat universiteti rektori
B. Abdullayev

2024-yil 29.06.2024

**« TUPROQ BONITROVKASI »
FANINING**

O'QUV DASTURI

Bilim sohasi:	500000 - Tabiiy fanlar, matematika va statistika
Ta'lim sohasi:	530000 – Fizika va tabiiy fanlar
Ta'lim yo'nalishi:	60530700 -Tuproqshunoslik

Urganch – 2024y

Mazkur o'quv dastur Urganch davlat universiteti kengashining 2024-yil "29" 06 dagi 11-sonli bayonnomasi bilan tasdiqlangan.

O'quv ishlari bo'yicha prorektor

S.U.Xodjaniyazov

Akademik faoliyat va registrator departamenti boshlig'i:

G'R. Matlatipov

Mazkur o'quv dastur "Tabiiy va qishloq xo'jaligi fanlari" fakulteti Kengashining 2024-yil "22" 06 dagi yig'ilishida muhokama qilinib, tasdiqlash uchun tavsiya etilgan. 11-sonli bayonnoma).

Tabiiy va qishloq xo'jaligi fanlari fakulteti dekani:

J.Sh. Ruzimov

Mazkur o'quv dastur "Agronomiya" kafedrasining 2024-yil "21" 06 dagi yig'ilishida muhokama qilinib, tasdiqlash uchun tavsiya etilgan. 11-sonli bayonnoma).

Agronomiya kafedrasini mudiri:

M. X. Bekchanov

Fan/modul kodi TBB356	O'quv yili 2024-2025	Semestr 6	ECTS - Kreditlar 5	
Fan/modul turi Majburiy	Ta'lim tili O'zbek/rus		Haftadagi dars soatlari 4	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)	Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	TUPROQ BONITROVKASI	60	90	150
2.	I. Fanning mazmuni Fanni o'qitishdan maqsadi - tuproqni tabiiy xosil bo'lishi, unumdorligi, tuproq xo'jaligi ishlab chiqarishning asosiy vositasi baxolashning nazariy va amaliy muammolari, shuningdek tuproqni sifat baxolashda tuproqshunoslik fanining rivojlanishi va shakllanishida tutgan o'rni bilan tanishtirishdan iborat. Fanning vazifasi – Yer kadastr va tuproqni baholash, yer kadasti tizimidagi tuproqning o'rni haqida tushuncha berish; xorijda va O'zbekistonda yerni baholash ishlarining holati to'g'risida va yer baxolarlari to'g'risida tushunchalar berish. O'zbekistondagi tuproqlarni baholash holati, hozirgi kundagi olib borilayotgan tadqiqotlar bilan tanishtirish, tuproqlarni baholashdagi asosiy muammolar bilan tanishtirish. II. Asosiy nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) II.1. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-mavzu. Kirish Tuproq baxolashining predmeti va vazifalari. Yer kadastr to'g'risida tushuncha. Yer kadastrining asosiy qoidalari. Davlat yer kadastr to'g'risida O'zbekiston Respublikasi yer fondi. 2-mavzu. O'zbekiston Respublikasi yer maydonlarini ruyxatga olish va tuproq bonitirovkasining tarixi Tuproq unumdorligini baholash tamoiillari. Unumdorlikni baholashning Dokuchaev usuli. Yerni baholashning statistik usuli. Yer baxolashning morfologik usuli. Xorij mamlakatlarida tuproq bonitirovkasi. O'zbekistonda yerlarni ro'yxatga olish baholashning qisqacha tarixi. 3-mavzu. Xorij mamlakatlarda tuproqlarni sifat baholash tamoyillari Tuproqning tabiiy xossalarni e'tiborga olgan holda tuproqlarni sifat baholashda ularni sinflarga, guruhlariga, tiplarga, tipchalarga, ayirmalariga ajratishda Tuproq, uning tabiiy unumdorligidan foydalanishda xorij tajribasi. AQSH, Yevropa, Osiyo mamlakatlarida, BMT va YUNESKO tashkilotlarida ishlab			

chiqilgan tasniflar.

4-mavzu. Sug'oriladigan yerlarni bonitirovkash usuli
Tuproqni baholashni nazariy va amaliy tadqiqotlari. Tuproqlarni bonitirovkash shkalasi. Bonitirovka koeffitsientlari. Sho'r tuproqlarni bonitirovkash usuli.

5-mavzu. Lalmikor yerlarni baholash
Lalmikor yerlarning maxsuldorligiga tabiiy omillarning ta'siri.. Lalmikor yerlarni baholashning negizli shkalasi Lalmikor yerlar uchun bonitirovka koeffitsientlari.

6-mavzu. Tuproqlarni ekologik jixatdan baholash tuproq bonitirovkasi
Sug'oriladigan maydonlar uchun tuproq ekologik indeksini hisoblash. Tabiiy oziqa yerlarning tuproqlarini baxolash Printsipal va usullar.

7-mavzu. Tog' tuproqlarini baxolash.
Tuproq bonitirovkasida uning eroziyalanganligi va toshlililik darajasiga qarab baholash..

8-mavzu. Tuproq xususiyatlari bilan hosil o'rtasidagi korrelyatsion bog'lanishlar va uni tasvirlash yo'llari
Ma'lumotlarni EXM da qayta ishlash dasturlari.

9-mavzu. Tuproqlarni iqtisodiy baholash
Qishloq xo'jalik yerlarini sifat baholashining vaktinchalik usuli. Sug'oriladigan, lalmikor yerlarning me'yoriy bahosi. Yaylovlarning me'yoriy bahosi. Qishloq xo'jalik yerlarining me'yoriy bahosini hisoblash tarbihi.

10-mavzu. Tuproq va yer narxi
Tuproq narxini aniqlash yo'llari. Yer solig'i va narxi. Tuproq narxini hisoblash uchun tarif toifalari

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar
Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. Tuproq bonitirovkasi xaritasini tuzish uchun xaritaalar nusxalarini tayyorlash.
2. Xaritalarga tuproq kesmalarini joylashtirish.
3. Agroishlab chiqarish guruhlarini birlashtirish.
4. Xaritada tuproq ayirmalari va chegaralarini ajratish
5. Tuproqlarning xossa va xususiyatlari asosida sifat baholash.
6. Xaritani tuzish va bo'yash.

7. Tuproq xaritalarini o'qishni va chizishni o'rganish.
8. Tuproq ayirmalari maydonlarini hisoblab chiqish.

IV. Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

- 1.. Amaliy mashg'ulotlarga tayyorgarlik ko'rish
2. Tuproq sifat baholashning nazariy asosi, differentsial yer rentasi haqida tushuncha.
3. Dala ishlarini bajarishda masshtabli xaritalardan foydalanish
4. Tuproq sifat bahosi xaritasinin qishloq xo'jaligidagi ahamiyati ning fizik-mexanik va agrokimyoviy xossalarni yaxshilash yo'llari.
5. Sug'oriladigan yerlarni sifat baholash va uning qishloq xo'jaligidagi ahamiyati.
6. Tuproq xususiyatlari bilan hosil o'rtasidagi korrelyatsion bog'lanishlar va uni tasvirlash yo'llari.
7. Qishloq xo'jaligiga muljallangan yerlarning sifati, iqtisodiy va me'yoriy baxosi.
8. Sho'rangan tuproqlarni bonitirovkash uslubi.
9. Yer solig'i va narxi.

3. V. Fan o'qitilishining natijalari (shakllanadigan kompetentsiyalar)

Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- Tuproqlarning joylashish qonuniyatlarini mohiyati, yer resurslaridan samarali foydalanish, xo'jalik ekinlari hosilini rejalashtirish, tuproqlarning iqtisodiy, ekologik va morfologik baholash va yer narxi usullari mohiyatini bilish va tuproq sifat baholash xaritasini tuzish yo'llari to'g'risida tasavvur va bilimga ega bo'lishi;
- Sug'oriladigan tuproqlar va lalmi yerlarni sifat jihatdan baholash uslublarini, yer resurslaridan samarali va oqilona foydalanishni, qishloq xo'jaligini ekinlari hosilini rejalashtirishni, yer maydonlarini ro'yhatga olishni, tuproqlarni iqtisodiy baholashni, tuproq va yer narxini bilish va ulardan foydalana olish ko'nikmalariga ega bo'lishi;
- Tuproqlarni sifat jihatdan baholashda unga ta'sir etuvchi tabiiy omillarning o'zaro bog'liqligi hamda tuproqlarni sifat jihatdan baholash natijalarini amliyotga tadbiq eta olish malakasiga ega bo'lishi kerak.

4. VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari:

- ma'ruzalar;
- interfaol keys-stadilar;
- seminarlar (mantiqiy fiklash, tezkor savol-javoblar);

	• guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar.
5.	VII. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha yozma ishni topshirish.
6.	VIII. Asosiy adabiyotlar 1. Difna Friedman. Mike Hubbs. Areene Tugel. Guidelines for soil quality Fssessment in Conservationplanning 2001. 2. Qo'ziev R., Yuldashov G'.YU., Akromov I. Tuproq bonitirovkasi. Toshkent 2004 3. Шоба С.А.и др. Экологическое нормирование и управление качеством почв и земель. Изд-во НИА-Природа. Москва, 2013. 310ст. Qo'shimcha adabiyotlar. 4. Mirziyoev SH.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 47 b. 5. Mirziyoev SH.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. "O'zbekiston" NMIU, 2017. – 103 b. 6. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha harakatlar strategiyasi to'g'risida" gi PF-4947-sonli Farmoni. O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda 7. Nomozov X., va boshqalar Tuproq bonitirovkasi. Toshkent. 2004. 8. Qo'ziev R.K. va boshqalar O'zbekiston Respublikasi lalmi tuproqlarning unumdorlik darajasini baholash bo'yicha uslubiy qo'llanma. Toshkent, 2014 Internet saytlari: 1. www.ziynet.uz 2. www.agriculture.uz. 3. www.e-lib.qmii.uz/ebooks.php. 4. www.nature.uz 5. www.pedagog.uz 6. www.wikipedia.org

7.	Urganch davlat universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan.
8.	Fan/modul uchun mas'ullar: M.Qurbanov - UrDU, "Agronomiya" kafedrasida katta o'qituvchisi .
9.	Taqrizchilar: P. Kamolov – UrDU "Agronomiya" kafedrasida dosenti, R. Ro'zmetov – UrDU "Agronomiya" kafedrasida dosenti,